

ÚRAD VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Trnavská cesta 52
P.O.BOX 45
826 45 Bratislava

Bratislava, 25. 04. 2023

Základné očkovanie proti osýpkam kleslo pod hranicu kolektívnej imunity

Pandémia COVID-19 priniesla pokles očkovaných detí proti osýpkam u nás i vo svete

Celoslovenská zaočkovanosť detí narodených v roku 2020 v základnom očkovaní proti osýpkam, mumpsu a ružienke (MMR) klesla pod hranicu 95 %. Naposledy Úrad verejného zdravotníctva SR zaznamenal takúto situáciu v roku 2017. Ako vyplýva z výsledkov administratívnej kontroly očkovania v ambulanciách pediatrov k 31. 8. 2022, ktorú vykonávajú regionálne úrady verejného zdravotníctva každý rok, kolektívna imunita dosiahla na celoštátnej úrovni 94,7 %.

Znamená to, že zaočkovanosť proti MMR nedosahuje v ročníku narodenia 2020 dostatočnú úroveň zabezpečujúcu kolektívnu imunitu na celonárodnej úrovni. Osýpky sú pritom závažné a rýchlo sa šíriace ochorenie, ktoré ohrozuje napríklad deti, ktoré ešte nedosiahli vek potrebný na očkovanie alebo deti, ktoré nemôžu byť pre zdravotné dôvody očkované. Chránime ich preto práve kolektívnou imunitou, ktorá znižuje riziko, že sa s vírusom osýpok stretnú a s veľkou pravdepodobnosťou nakazia, keďže ide o vysoko nákazlivé ochorenie. Úroveň zaočkovanosť nad hranicou 95 % pri povinnom očkovaní tiež výrazne zabraňuje tomu, aby medzi ľuďmi cirkulovali pôvodcovia ochorení, ktoré môžu spôsobiť závažné zdravotné následky.

Ak sa osýpky zavlečú do nezaočkovanej komunity (neočkované a neúplne očkované osoby), hrozí riziko vzniku lokálnych ohnísk nákazy, ktoré môžu prerásť až do epidémií, ktorým sa dá očkovaním predísť a môžu zbytočne ochoriť neočkované deti.

Je preto dôležité, aby rodičia dali svoje deti doočkovať podľa [aktuálne platného očkovacieho kalendára](#).

Riziko zavlečenia a ďalšieho šírenia osýpok sa na Slovensku v uplynulých týždňoch potvrdilo ako reálne. Od začiatku roka 2023 sme na našom území laboratórne potvrdili päť prípadov osýpok, z toho väčšinu v Národnom referenčnom centre pre morbilli, rubeolu a parotitídu ÚVZ SR. Z nich dva prípady boli importované zo zahraničia, ďalšie prípady boli zväčša v epidemiologickej súvislosti. Tri deti boli nezaočkované pre nízky vek alebo zdravotné kontraindikácie, jedno bolo zaočkované neúplne a jedno nezaočkované z dôvodu odmietnutia očkovania.

Potvrdené prípady osýpok boli na Slovensku hlásené naposledy v roku 2019, kedy sa vyskytlo 318 prípadov (epidémia osýpok na východe Slovenska).

Na úrovni krajov sa zaočkovanosť detí narodených v roku 2020 proti MMR udržala nad 95 % len v Nitrianskom a Trnavskom kraji.

Kraj	Zaočkovanosť MMR vakcínou, ročník 2020
Trenčiansky kraj	93,1 %

Banskobystrický kraj	94,1 %
Prešovský kraj	94,3 %
Košický kraj	94,4 %
Bratislavský kraj	94,5 %
Žilinský kraj	94,9 %

Na úrovni okresov bola zaočkovanosť MMR vakcínou v ročníku narodenia 2020 pod hranicou 95 % v 35 okresoch, pričom v šiestich bola pod 90 %:

Okres	Zaočkovanosť MMR vakcínou, ročník 2020
Košice III	83,6 %
Nové Mesto nad Váhom	86,7 %
Myjava	88,1 %
Levoča	88,8 %
Malacky	89 %
Prievidza	89,5 %

Preočkovanosť proti MMR **v 11. roku života** bola síce na celoslovenskej úrovni nad 95 %, avšak na úrovni krajov klesla pod túto hranicu:

- v Bratislavskom kraji (94,4 % pre ročník narodenia 2010 a 94,3 % pre ročník narodenia 2009),
- v Košickom kraji (94 % pre ročník narodenia 2010 a 94,5 % pre ročník narodenia 2009),
- v Trenčianskom kraji (94,8 % pre ročník narodenia 2010).

Na úrovni pediatrických obvodov hranicu 90 % zaočkovanosti **zo všetkých kontrolovaných očkovaní** (MMR, ako aj proti ostatným ochoreniam vo všetkých kontrolovaných ročníkoch) nedosiahlo 250 obvodov (22,9 %), čo je oproti minulému roku nárast o 2,3 % pediatrických obvodov. Najviac obvodov so zaočkovanosťou nižšou ako 90 % bolo v rámci Bratislavského kraja (37,1 %), Košického kraja (33,3 %) a Trenčianskeho kraja (33 %).

K poklesu zaočkovanosti pod 95 % mohli prispieť obavy z nepriaznivej situácie s pandémiou COVID-19 či celosvetovo rastúca váhavosť v očkovaní, prípadne obavy z možných vedľajších účinkov povinného očkovania.

Deti mohli byť opakovane infikované vírusom SARS-CoV-2, čo mohlo spôsobiť, že sa rodičia s deťmi na očkovaní nedostavili z dôvodu choroby. Zavážiť mohli i obavy zo závažnejších vedľajších účinkov po povinnom očkovaní, ak bolo dieťa ochorenú COVID-19 vystavené. Počas pandémie COVID-19 klesla zaočkovanosť detí vo viacerých európskych krajinách.

Približne 67 miliónov detí celosvetovo čiastočne alebo úplne vynechalo medzi rokmi 2019 a 2021 rutinné očkovania pre obmedzenia spojené s pandémiou ochorenia COVID-19 (správa UNICEF 20.04.2023). Tzv. pandemické prerušenie očkovania detí UNICEF vidí najmä z dôvodu tlaku a požiadaviek, ktoré boli počas pandémie kladené na zdravotné systémy ako aj z nedostatku zdravotníckych pracovníkov počas pandémie.

UNICEF správa ďalej uvádza, že počet nakazených detí osýpkami sa v roku 2022 oproti roku 2021 takmer zdvojnásobil.

Zdroj: [New data indicates declining confidence in childhood vaccines of up to 44 percentage points in some countries during the COVID-19 pandemic \(unicef.org\)](https://www.unicef.org/slovenia/news-stories/new-data-indicates-declining-confidence-in-childhood-vaccines-of-up-to-44-percentage-points-in-some-countries-during-the-covid-19-pandemic)

Návrhy na riešenie problémov:

- pokračovať v edukačných aktivitách na zvýšenie povedomia o dôležitosti očkovania, či už formou komunikačných kampaní alebo prostredníctvom zintenzívnenia činnosti poradní očkovaní (napr. osobné stretnutia v materských centrách, edukácia matiek z marginalizovaných skupín prostredníctvom asistentov pôsobiacich pri obecných úradoch alebo mestských úradoch),
- odvracať šíriace sa neoverené informácie o očkovaní cestou odborných vedeckých stanovísk prostredníctvom domácich ako aj zahraničných odborníkov,
- upozorňovať lekárov na včasnosť očkovaní najmä u odložených očkovaní na žiadosť rodiča vzhľadom na vznikajúce imunizačné diery, a tým možnosť nákazy neočkovaných detí,
- úzka komunikácia RÚVZ s pediatrickými ambulanciami, zástupcami obcí za účelom koordinácie spolupráce medzi pediatriami a poverenými osobami na obecných úradoch zodpovedajúcich za činnosť asistentov v marginalizovaných komunitách a komunikácia s pediatriami o postupnom doočkovaní detí.

Očkovanie je dôležitá ochrana života a zdravia detí

Uvedomujeme si, že rodičia vnímajú očkovanie citlivo, chcú svoje deti chrániť a chápeme obavy niektorých rodičov z toho, ako dieťaťko zvládne priebeh povinného očkovania. Epidemiológovia, lekári a vedci však majú potrebné odborné vzdelanie i prax na to, aby poskytlí starostlivosť a poradenstvo.

Ochorenia, proti ktorým sa na Slovensku povinne očkuje, môžu mať u detí ťažký priebeh, môžu spôsobiť trvalé následky alebo dokonca smrť. Imunitný systém detí ešte nie je schopný ubrániť sa mnohým infekciám. Ani dnes ich nie je možné v niektorých prípadoch úspešne liečiť.

Je preto žiaduce, aby boli chránené protilátkami vytvorenými po očkovaní. Cieľom očkovania je dosiahnuť dlhodobú imunitu organizmu. Podanie vakcíny nevyvolá ochorenie, ale povzbudí imunitný systém dieťaťa, aby vytvoril ochranné protilátky proti ochoreniu.

Na Slovensku sa povinne očkuje proti [10 ochoreniam](#):

- Záškrt (diftéria)
- Tetanus
- Čierny kašeľ (pertussis)
- Detská obrna (poliomyelitída)
- Hemofilové invazívne nákazy (Hib)
- Vírusová hepatitída B (VHB)
- Pneumokokové invazívne ochorenia
- Osýpky (morbilli)
- Mumps (parotitída, príušnice)
- Ružienka (rubeola)

Povinné očkovanie je dostupné pre všetky deti a je plne hrazené z verejného zdravotného poistenia.

Hovorme spolu o vašich obavách

- Úlohou vakcíny je vyvolať tvorbu protilátok, telo na ňu reaguje, a preto sa po očkovaní môžu objaviť vedľajšie účinky. Najčastejšie je to začervenanie, citlivosť či bolestivosť v mieste vpichu, zvýšená teplota či únava. Vážnejšie vedľajšie účinky sú však veľmi zriedkavé. Z administratívnej kontroly očkovania k 31. 8. 2022 vyplýva, že zo všetkých očkovaní (teda nielen proti MMR) sa vedľajšie účinky objavili len v deviatich prípadoch, z toho v piatich išlo o celkovú reakciu, kedy sa objavila napríklad nevoľnosť, zvýšená teplota, horúčka, zväčšenie

lymfatických uzlín. Hospitalizácia bola potrebná v jednom prípade. Úmrtie v súvislosti s očkovaním zaznamenané nebolo.

- Vakcínam sa tiež občas pripisuje, že spôsobujú vznik chronických ochorení, ako je diabetes alebo v prípade MMR vakcín autizmus. Neexistujú vedecké dôkazy o tom, že vakcína proti osýpkam, mumpsu a rubeole (MMR) spôsobuje autizmus. Fámky o tom, že MMR vakcína spôsobuje autizmus, vznikli v roku 1998. Pochádzajú zo štúdie Andrewa Wakefielda publikovanej v britskom časopise Lancet, odkiaľ však bola neskôr stiahnutá, pretože nespĺňala vedecké kritériá - bolo v nej zahrnutých veľmi málo detských hospitalizovaných pacientov a jej výsledky boli účelovo vyhodnotené v neprospech očkovacej látky proti MMR. Žiadna z relevantných štúdií ani meta-analytické štúdie spájajúce výsledky viacerých štúdií doteraz nepotvrdili príčinnú súvislosť medzi očkovaním a autizmom. I keď príčiny autizmu zatiaľ nie sú celkom jasné, najväčšiu úlohu zohrávajú genetické poruchy počas vývoja dieťaťa ešte pred narodením.
- Rodičia vyjadrujú aj obavy z prítomnosti hliníka vo vakcínach. Hydroxid hlinitý slúži ako adjuvantný (pomocný) prostriedok, ktorý zvyšuje účinnosť vakcín bez zbytočného zvyšovania množstva samotných špecifických antigénov. Alumíniové soli alebo používané nové organické zlúčeniny sú aj v súčasných vakcínach. Vo vakcínach sú definované presné, zvyčajne miligramové hodnoty na základe ich bezpečného posúdenia z pohľadu ochrany ľudského zdravia. Koncentrácia hliníka vo vakcínach podlieha prísnej kontrole nielen na národnej, ale aj na medzinárodnej úrovni. Množstvo hliníka vo vakcínach neprekračuje hodnotu 1,25 miligramu na jednu dávku (maximálne povolené množstvo hliníka v jednej dávke vakcíny). Pri podaní vakcíny nedochádza k intoxikácii organizmu hliníkom.

Všetky dôležité informácie o očkovaní nájdete na webe ÚVZ SR “Chránme sa očkovaním”:

<https://www.ockovaniechrani.sk/#/domov>

Informácie k zloženiu vakcín nájdete tu: <https://www.ockovaniechrani.sk/sk/blogy/clanky/zlozenie-vakcin>

Odpovede na časté otázky nájdete tu: <https://www.ockovaniechrani.sk/#/caste-otazky>

Navštívte Poradne očkovania úradov verejného zdravotníctva

Rodičia, ak chcete o očkovaní vedieť viac, alebo máte pochybnosti, obráťte sa na naše Poradne očkovania, ktoré fungujú pri všetkých 36 [regionálnych úradoch verejného zdravotníctva](#). Naši odborní pracovníci z oblasti epidemiológie vám radi poskytnú osobné bezplatné konzultácie. Význam povinného očkovania, ako aj riziko, ktoré hrozí dieťaťu v prípade, že nebude očkované, vám vysvetlí aj očkujúci lekár.

Európsky imunizačný týždeň / EIW 2023

Kampaň EIW 2023 sa koná od 23. do 29. apríla 2023. Témou tohtoročného EIW je slogan „The big catch up“ - „Dobehňime zabudnuté očkovanie“.

Regionálny úrad pre Európu Svetovej zdravotníckej organizácie vyhlásil na rok 2023 už 18. ročník Európskeho imunizačného týždňa / European Immunization Week (EIW).

Cieľom kampane je zdôrazniť potrebu dať sa zaočkovať v dostatočnom predstihu ešte predtým, ako sa vyskytneme v rizikovitom prostredí, v ktorom môžeme byť vystavení rôznym infekčným ochoreniam.

Včasnú očkovanie je účinný prostriedok, vďaka ktorému môžeme predísť závažným infekčným ochoreniam alebo ich komplikáciám.

PhDr. RNDr. MUDr. Ján Mikas, PhD., MPH
hlavný hygienik Slovenskej republiky